

**Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın)
1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 18-ci ildönümü ilə əlaqədar**

BƏYANATI

20 Yanvar hadisəsinin bünövrəsi SSRİ-nin prezidenti Mixail Qorbaçovun “yenidənqurma” siyasətinin həyata keçirildiyi vaxtdan qoyulmuşdur. 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə keçmiş göstərişi ilə xüsusi hərbi birləşmələr və zirehli texnika Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə Azərbaycanın bir neçə rayonuna yeridilmiş, dinc əhaliyə xüsusi qəddarlıq və misli görünməmiş vəhşiliklərlə divan tutulmuşdu. Öz torpaqlarının müdafiəsi naminə mübarizəyə qalxmış yüzlərlə silahsız insan, o cümlədən qocalar, qadınlar və uşaqlar qətlə yetirilmiş, yaralanmış, itkin düşmüş, inzibati binalara, yaşayış evlərinə, nəqliyyat vasitələrinə ciddi zərər vurulmuşdur.

SSRİ Müdafiə Nazirliyinin, Daxili İşlər Nazirliyinin və Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin birgə həyata keçirdiyi əməliyyat nəticəsində bir neçə istiqamətdə Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar təkcə paytaxtda 130-dan artıq mülki şəxsi öldürmüşdü. 600-dən çox adam yaralanmış, ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmiş, qanlı şənbə gecəsi yüzlərlə evə fəlakət gətirmişdir. Hücüm zamanı qadağan edilmiş güllələrdən istifadə olunmuşdu.

Bu faciə bəşər tarixində dövlətin öz vətəndaşlarına qarşı törətdiyi ən qatı cinayətlərdən biri, misilsiz vəhşilik nümunəsi kimi sovet imperiyasının bədnam tarixinə həkk olunmuşdur.

20 yanvar 1990-cı il Azərbaycan xalqına qarşı mütəşəkkil terror siyasətinin, başlanğıcı, silsilə terror aktları sırasında ən ağır zərbələrdən biridir. Sovet hakimiyyəti bu cinayətlə Ermənistanın azğınlaşmış siyasi qüvvələrinə dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı həyata keçirilən uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, Kərkicahan və Xocalı soyqırımları baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlardan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri, yəni hər səkkizindən biri öz doğma yurdundan didərgin düşərək qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Azərbaycanda öz hökmranlığını təsdiqləmək niyyətilə bu qanlı hadisələri törədən imperiya əks-nəticə ilə üzləşdi. Həmin aksiya sovet rejiminin qəddarlığını, saxtallığını və artıq iflasa uğradığını bütün dünyaya bəyan etdi, xalqımızın azadlıq uğrunda mübarizlik əzminin möhkəmlənməsinə güclü təkan verdi.

Bu faciəyə siyasi-hüquqi qiyməti ilk olaraq ümummillə lider Heydər Əliyev verdi. O, hələ 1990-cı ilin 21 yanvarında bu qırğına münasibətini bildirən kəskin bəyanatla çıxış etmiş və 20 Yanvar faciəsi dövlət səviyyəsində qiymətini almışdır. Onun təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclis tərəfindən bu hadisəyə rəsmi siyasi və hüquqi qiymət verilmiş, həmin faciənin Azərbaycan xalqının azadlıq və müstəqillik mübarizəsinə divan tutmaq üçün törədildiyi bəyan edilmişdir.

Şəhidlərimizin xatirəsini əbədiləşdirmək üçün ucaldılmış əzəmətli abidələr, onların uyuduğu torpaq hər bir soydaşımız üçün müqəddəs ibadətgaha çevrilmişdir. Bakı şəhərində şəhidlərin xatirəsinə möhtəşəm kompleks inşa edilmişdir. Qanlı hadisənin qurbanlarına, onların ailə üzvlərinə dövlət tərəfindən daim qayğı göstərilir. Belə ki, ölkə Prezidentinin 2000-ci il 17 yanvar tarixli Fərmanına əsasən, 20 Yanvar təcavüzü zamanı yüksək vətəndaşlıq nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına «20 Yanvar şəhidi» fəxri adı verilmiş, «1990-cı il 20 Yanvar hadisələri

zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında”» 2003-cü 15 yanvar tarixli Sərəncama əsasən, əlil olmuş şəxslərə verilən aylıq müavinət artırılmışdır. Artıq bir neçə ildir ki, Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun illik büdcəsində 20 Yanvar hadisələrində əlil olmuş şəxslərə müvafiq müavinət məbləği nəzərdə tutulur. Bu ailələrə Prezident təqaüdü verilir.

Ölkəmizin rəsmi təqviminə 20 Yanvar Ümumxalq Hüzn günü kimi daxil edilmişdir və xalqımız igid övladlarının fədakarlığını ehtiramla yad edir. İndi dünyanın, o cümlədən Avropanın bir çox ölkələrindəki diaspor təşkilatlarımız tərəfindən anma mərasimləri, xatirə gecələri təşkil edilir, dünya ictimaiyyətinin diqqəti 20 Yanvar faciəsinə yönəldilir.

20 Yanvar 1990-cı il tarixdə dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin, habelə insan hüquqlarına dair digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Müasir beynəlxalq hüququn ən mühüm nailiyyətlərindən biri insan hüquqlarının qorunmasının dövlətlərarası əməkdaşlıq səviyyəsinə çıxarılması, onlara beynəlxalq təminatların yaradılmasıdır. Bununla da insan hüquqları dövlətlərin sırf daxili səlahiyyətləri çərçivəsindən çıxaraq beynəlxalq əhəmiyyət kəsb etməyə başlamışdır.

Lakin təəssüf hissi ilə qeyd edilməlidir ki, kütləvi insan hüquqlarının pozulması ilə nəticələnmiş 20 Yanvar faciəsinə bu günə kimi beynəlxalq hüquqi qiymət verilməmişdir. Halbuki son illərdə dünyada baş verən kütləvi insan itkisi ilə nəticələnən terror aktları sırasında insanlıq əleyhinə yönəlmiş 20 Yanvar faciəsinin mahiyyətinə və miqyasına görə xüsusi yeri var.

Ümid edirik ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq təşkilatlar haqlı tələblərimizi dəstəkləyəcək, Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş və insan hüquqlarının kobud və kütləvi şəkildə pozulması ilə müşayiət olunmuş bu dəhşətli cinayət özünün beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaqdır.

Xalqımız 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının milli azadlıq mübarizəsi uğrunda o qanlı gecədə nümayiş etdirdiyi birliyi heç vaxt unutmayacaq, ölkəmizin bu günü və gələcəyi, taleyüklü prioritet məsələlərin həlli, qanunun aliliyi, insan hüquqlarının müdafiəsi, dövlətçiliyimizin möhkəmlənməsi naminə öz milli həmrəyliyi daha da yüksəldəcəkdir.

Elmira Süleymanova
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)

16 yanvar 2008-ci il